

Joepie! Hoera! Verkiezingen!

Guy Van Gyes (redactielid)

"Een verkiezing is de formele uitdrukking van de voorkeuren van de geregeerden, die worden samengevoegd en omgevormd tot een collectief besluit over wie regeert – wie blijft regeren, wie niet langer mag regeren en wie deze laatsten zal vervangen" (vertaling uit het Engels, Harrop & Miller, 1987, p. 14).

Zijn of haar stem uitbrengen bij verkiezingen: het is voor ons, verwende 'welvaartsvas-te' Belgen, zoiets als een peuter die zijn ontbijt moet verorberen. Als je het wegneemt, zit hij te janken omdat het weg is. Staat het pal voor zijn neus, dan lust hij het niet en neemt hij met een lang gezicht of overlopend van lusteloosheid tergend traag kleine hapjes.

We zouden zo niet mogen zijn. Ik wil zo niet zijn. Vanaf nu sta ik op verkiezingszondag monter op en roep voor het aanwezige publiek⁽¹⁾ luidkeels "HOERA, HOERA, VERKIEZINGEN!", doe 'propere' kleren aan, spring met een brede glimlach op mijn fiets, koers al zingend naar het mij toegewezen kiesbureau en kleur het bolleke op het computerscherm mooi tussen de lijntjes rood.

Waarom? Omdat verkiezingen zo iets moois zijn. In wezen gaat het er om 'door keuze iemand voor een functie aan te wijzen'. Het leuke van onze verkiezingen is dat ze te omschrijven zijn als democratisch. Opdat verkiezingen democratisch zouden zijn, moet iedere betrokkene kunnen gaan stemmen.

Elke stem moet hetzelfde gewicht hebben. Er moet keuze zijn tussen verschillende kandidaten. De kandidaat-machthebber met de meeste stemmen wint. En hoewel je op onze verkiezingen en politici allerlei kritieken kunt verzinnen, zijn ze nog altijd geen Poetin-putsch of Hoessein-mistgordijn. Vanuit democratisch oogpunt zitten ze knap in elkaar. Vergeet even dat geklaag over de mediatisering van de politiek of de vermeende kloof tussen burgers en politici. Wij hebben geen waarnemers van de *Carter Foundation* nodig om na te gaan of onze verkiezingen eerlijk verlopen. Een VN-rapport over democratische rechten gaat voor België over onbenulligheden.

Het leuke is nu bovendien dat tegelijkertijd in ons land nog andere verkiezingen plaatsvinden. Sociale verkiezingen! En ook daarop mogen we zonder meer trots zijn. Naar mijn weten is er geen enkel land in de wereld waar collectief op één moment nationale verkiezingen worden gehouden voor de overlegorganen in bedrijven. Onze buurlanden kennen ook wel gelijkaardige verkiezingen voor ondernemingsraden, maar niet voor iedereen tegelijk. En hoewel het stemmen niet verplicht is, maakt bijna 80% van de betrokken werknemers ook effectief gebruik van zijn democratisch stemrecht. Het belang van deze verkiezingen mag dus niet onderschat worden. Ze zijn een proef voor de krachtsverhoudingen tussen de vakbonden en leveren hen vooral een verkozen 'middenkader' op.

Straks, in het najaar, als ze aan het sectoraal en interprofessioneel onderhandelen slaan met de werkgeversorganisaties, zullen we weer merken hoe dit de vakbondsafgevaardigden noopt tot legitimering en verantwoording tegenover dit 'kritische' middenkader, dat een tussenrol speelt tussen 'wat er op de werkvloer leeft' en het belangrijke gebeuren dat CAO-onderhandelingen zijn.

MARKT EN STAAT

Dus allemaal hoera, hoera, hip, hip, hoera? Spontaan kunt u wel weer een aantal zaken opsommen over wat er misloopt met onze politieke democratie. Perscommentatoren hebben dit zonder twijfel al in uw plaats gedaan. *Mijn* twijfels en kritische gedachten gaan echter uit naar de sociale verkiezingen. Ze zijn een mooi staaltje van democratie, maar vertolken ze dezelfde rol en zijn ze van dezelfde kwaliteit als de politieke verkiezingen waar we al zo graag op schamperen? Nee, toch.

Sociologen weten dat ons burgerleventje wordt gefaciliteerd/gedomineerd door twee grote systemen: de markt en de staat. Habermas spreekt in dat verband zelfs van een kolonisering van onze leefwereld. Tegenover de invloed van deze systemen op ons leventje hebben we in onze moderne samenleving inspraak en participatie geplaatst. Als we ons aan de regels en de wetten van macht en geld moeten onderwerpen - en waarom niet, dat levert ons bijvoorbeeld al een bovengemiddeld vetgehalte op vergeleken met de doorsnee wereldburger -, dan willen we over het opstellen van deze regels en wetten wel geïnformeerd en geconsulteerd worden via een ingenieus democratisch proces. Daarom onderwerpen we onze

staatselite aan politieke verkiezingen. Ten aanzien van het gebeuren van markt en bedrijf, geld en managers, hebben we daarvoor het principe van economische democratie uitgevonden.

Het is deze economische democratie die er volgens mij erger aan toe is dan de politieke. O.k., het democratisch ideaal zal er in een bedrijf anders uitzien dan in een politiek systeem, om velerlei redenen, waar we hier nu niet kunnen op ingaan. Zo verkiezen we bij sociale verkiezingen, bijvoorbeeld, niet onze machtshebbers als werknemers, maar slechts een vertegenwoordiging bij deze machtshebbers. Dat wil echter niet zeggen dat we binnen de bedrijfsmuren of voor wat betreft het functioneren van de markt geen democratische ambities mogen hebben. Aan deze ambitie schort het vandaag blijkbaar. Wie van de huidige politici (ik zou zelfs durven zeggen wie van de top van de sociale partners) durft beweren dat hij of zij gaat voor een nieuwe wet op de bedrijfsorganisatie. Dat is natuurlijk wat anders dan de DNA-cheque of een gratis e-mailadres voor elke Belg. De *corporate governance* van de meeste van onze ondernemingen is de laatste decennia nochtans zo ingrijpend gewijzigd dat een positionering van de democratische overlegorganen - die we met de wet op de bedrijfsorganisatie na de Tweede Wereldoorlog introduceerden - tegenover deze huidige sturing van bedrijven dringend opnieuw moet bekeken worden.

WAAR – WIE – VOOR WAT

Los van deze beleidsdiscussie over de plaats en rol van de bestaande inspraakorganen in het huidige bedrijfsgebeuren, kunnen we ook een aantal minder verstrekkende, maar

niettemin belangrijke kanttekeningen maken.

Punt 1: Waar? Ik heb het al aangehaald: op sociale verkiezingen mogen we fier zijn. Als er daarentegen iets is waar we helemaal niet fier mogen op zijn, is het de uitsluiting van grote groepen werknemers. Bij de overheid zijn er geen sociale verkiezingen, in de bouw wil men ze niet. Bovenal zitten we in ons land opgescheept met een drempel van vijftig werknemers voor een Comité Preventie en Bescherming (CPB) en honderd werknemers voor een Ondernemingsraad (OR). Geen enkel land in de Europese Unie kent zulke hoge drempels. Gevolg: naar schatting slechts iets meer dan één op drie van de Belgische loontrekkenden heeft de mogelijkheid te gaan stemmen voor de OR-verkiezingen, voor de CPB-verkiezingen is dat ongeveer 40%. Aan deze drempel- en uitsluitingsproblematiek moet de wetgever volgens mij dringend iets doen.

Punt 2: Wie? Het is geen geheim: de vakbonden hebben het niet makkelijk om (in elk bedrijf) kandidaten te vinden voor de beschikbare mandaten. Er zijn allicht meerdere verklarende factoren waarom dit zo is. Niettemin blijft het een groot aandachtspunt. Het probleem doet zich voor in drie gedaanten (met elk andere gevolgen): (a) er is geen enkele kandidaat om het mandaat op te vullen, (b) er zijn onvoldoende kandidaten voor een kiesstrijd zodat de mandaten worden toegekend, (c) er is slechts een beperkte keuze tussen kandidaten. Bovendien blijken deze gekozenen ook sneller een aantal specifieke kenmerken te vertonen. Het gaat om mensen met een hoge anciënniteit in het bedrijf, een vast contract, vaak van het mannelijke geslacht. In de democratische 'tussen-

rol' die deze groep van vakbondsvertegenwoordigers speelt, moet ze dus oppassen dat ze een kleurrijker achterban vertegenwoordigt dan ze zelf uitmaakt.

Punt 3: Voor wat? Hier zouden we de Belgische ondernemers en managers willen oproepen tot wat meer innoverend vermogen en creativiteit. De bedrijven slagen er grotendeels wel in om wat is voorgeschreven te volgen als het gaat over OR en CPB. Het zou echter allemaal wat méér mogen zijn, moeten zijn volgens mij. Internationaal wetenschappelijk onderzoek maakt immers meer en meer duidelijk dat zo'n vorm van werknemersinspraak in het bedrijfsbeleid handig kan zijn om weerstand te overwinnen bij herstructureringen en om een vertrouwensband te scheppen met het personeel, zodat het met een hogere betrokkenheid en creativiteit aan de slag gaat. Herstructureren en creatief zijn... waren dat nou net niet de twee topinstrumenten waarmee onze bedrijven denken te overleven in de hedendaagse kenniseconomie?

We merken verder dat in deze *corporate governance*-discussie beleidsmakers in buurlanden recentelijk nieuwe stappen hebben ondernomen.⁽²⁾ In Duitsland is de *Mitbestimmungs*-wetgeving pas gewijzigd. In Nederland wordt een beleidsdiscussie gevoerd over 'kwaliteitsvol medezeggenschap' en wat overheidsbeleid daarvoor ter stimulering kan doen. Deze verhoogde beleidsaandacht over nut en plaats van organen zoals een OR is mee gestuurd door de nieuwe Europese richtlijn over informatie voor en raadpleging van werknemers. Van het Belgische beleidsfront vernemen we op dat vlak weinig nieuws. Geen ronkende regeringsverklaringen over deze materie. De wet

op de bedrijfsorganisatie en bijbehorende CAO's of de maatschappelijke discussie over 'economische democratie' lijken wel op brugpensioen te zijn gestuurd.

---

(1) *I.e.* de slaapdronken vrouw die, de ochtend van een verkiezingsdag, omwille van haar Amerikaans paspoort alleen maar een beetje verder onder de lakens wegkruipt. Ik verwijt haar overigens nog altijd dat door haar niet-stemmen de vorige keer Bush verkozen is geraakt in de VS.

(2) Een eerste literatuurverwijzing voor deze ontwikkelingen in de buurlanden en Europa:
- Duitsland: Addison J.T., Bellmann L. & Schnabel C. (2002). *The reform of the German Works Constitution Act: a critical assessment. Discussion paper 16.* University of Erlangen-Nürnberg, Department of Macroeconomics, Labour and Regional Policy.
- Nederland: de Bode-Kloosterziel H.K. (2003). *Kwaliteitsbevordering medezeggenschap - gezamenlijke aanpak gewenst.* Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Directie Arbeidsverhoudingen. Afdeling Collectieve arbeidsvoorwaardenvorming en Medezeggenschap.
- De Europese richtlijn: *Directive 2002/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2002 establishing a general framework for informing and consulting employees in the European Community.*

Vlaanderen binnensteBUITEN

Beste lezer,

Zoals in vorig nummer aangekondigd, zetten we de doorlichting van vijf jaar Vlaams regeringsbeleid verder, dit in het licht van de regionale en Europese verkiezingen op 13 juni eerstkomend.

De klemtoon hierbij ligt op (de positionering van) Vlaanderen in België, in Europa en in de wereld ('Vlaanderen extern', zo u wil).

Of, Vlaming zijn om Europeaan - en wereldburger - te worden...

En, niet te vergeten, ook de sociale en mutualistische verkiezingen komen in dit nummer om de hoek kijken...

De redactie